

УДК 81.373.611
DOI 10.58649/1694-5344-2025-2-53-58

ГАПАРОВА Ч.А.
Ош мамлекеттик университети
ГАПАРОВА Ч.А.
Ошский государственный университет
GAPAROVA CH.A.
Osh State University

ORCID: [0000-0002-1209-9701](https://orcid.org/0000-0002-1209-9701)

ЖОЖ СТУДЕНТТЕРИНИН ЖАРГОНДОРУ: ТИЛДИК ТҮЗҮЛҮШҮ ЖАНА КООМДУК РОЛУ

ЖАРГОНЫ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ: ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА
И ОБЩЕСТВЕННАЯ РОЛЬ

JARGONS OF UNIVERSITY STUDENTS: LINGUISTIC STRUCTURE
AND SOCIAL ROLE

Кыскача мүнөздөмө: Бул макалада жогорку окуу жайларынын студенттеринин жаргондорунун тилдик түзүлүшү жана коомдук ролу иликтенет. Студенттик жаргондор – белгилүү бир социалдык топко мүчө болгон жаштардын өз ара коммуникациясын жеңилдеткен, алардын социалдык жана маданий идентификациясын чагылдырган тилдик көрүнүш. Изилдөөнүн актуалдуулугу студенттик жаргондордун тил илиминдеги ордун жана алардын коомдук мамилелердеги маанисин аныктоо зарылдыгы менен негизделет. Жаргондор тилдин динамикалуу өнүгүүсүн, жаштардын тилинде жүрүп жаткан өзгөрүүлөрдү жана коомдук факторлордун тилге тийгизген таасирин чагылдырат. Изилдөөдө студенттик жаргондордун өзгөчөлүктөрү жана аларды классификациялоо маселеси талданды. Жаргондордун эмоционалдык экспрессивдүүлүгү, кыскартылган формалары, чет тилдик элементтердин кошулушу жана тамаша-ирониялык мүнөзү алардын негизги сапаттары катары көрсөтүлдү. Ошондой эле, алардын студенттик чөйрөдөгү социалдык жана коммуникативдик функциялары изилденип, жаргон сөздөрдүн жаралышын жана алардын пайда болуу жолдорун аныктоого басым жасалды. Жаргондор студенттердин өз ара түшүнүшүүсүнө гана эмес, алардын топтук иденттүүлүгүн бекемдөөгө, социалдык адаптация процессине жана тилдин жаңылануусуна таасир эткен күчтүү фактор катары да каралат. Изилдөөдө негизинен социолингвистикалык, салыштырмалуу талдоо жана контексттик анализ ыкмалары колдонулду. Эмпирикалык маалыматтарды топтоо үчүн Ош МУнун педагогика, психология жана журналистика институтунун студенттеринин сүйлөө практикасы изилденди. Жыйынтыгында студенттик жаргондор жаштардын коммуникациялык муктаждыктарын камсыз кылып, тилдик жана социалдык адаптация механизмдеринин ажырагыс бөлүгү экени аныкталды. Макалада студенттик жаргондордун учурдагы тенденциялары, алардын коомдогу орду жана келечектеги изилдөөлөр үчүн мүмкүн болгон багыттар да көрсөтүлгөн. Андан тышкары, бул изилдөө студенттик чөйрөдөгү тилдик өзгөрүүлөрдү түшүнүүгө жана жаштардын социалдык байланышынын өзгөчөлүктөрүн терең изилдөөгө өбөлгө түзөт.

Аннотация: В данной статье исследуются языковая структура и социальная роль студенческого жаргона в вузах. Студенческий жаргон – это языковое явление, которое облегчает коммуникацию среди молодежи, являющейся частью определенной социальной группы, и отражает их социальную и культурную идентификацию. Актуальность исследования определяется необходимостью определения места студенческого жаргона в языкознании и его значения в социальных отношениях. Жаргон отражает динамичное развитие языка, изменения в молодежной речи и влияние общественных факторов на язык. В исследовании рассматриваются особенности студенческого жаргона и вопросы его классификации. Основные характеристики жаргона включают эмоциональную экспрессивность, сокращенные формы, вкрапления элементов иностранных языков, а также юмористический и ироничный характер. Кроме того, изучены социальные и коммуникативные

функции жаргона в студенческой среде, акцент сделан на происхождение жаргонных слов и пути их возникновения. Жаргон воспринимается как важный фактор не только для взаимопонимания студентов, но и для укрепления групповой идентичности, социальной адаптации и обновления языка. В исследовании применялись социолингвистический, сравнительный анализ и контекстный анализ. Эмпирические данные были собраны на основе анализа разговорной практики студентов факультета педагогики, психологии и журналистики ОшМУ. В результате было выявлено, что студенческий жаргон играет ключевую роль в удовлетворении коммуникативных потребностей молодежи и является неотъемлемой частью механизмов языковой и социальной адаптации. В статье также представлены текущие тенденции студенческого жаргона, его место в обществе и возможные направления будущих исследований. Более того, это исследование способствует глубокому пониманию языковых изменений в студенческой среде и особенностей социальных связей среди молодежи.

Abstract: This article examines the linguistic structure and social role of student slang in universities. Student slang is a linguistic phenomenon that facilitates communication among youth who belong to a specific social group and reflects their social and cultural identification. The relevance of the study is determined by the need to define the place of student slang in linguistics and its significance in social relationships. Slang reflects the dynamic development of language, changes in youth speech, and the influence of social factors on language. The study focuses on the features of student slang and issues related to its classification. Key characteristics of slang include emotional expressiveness, shortened forms, the incorporation of foreign language elements, and a humorous and ironic nature. Additionally, the social and communicative functions of slang in the student environment are examined, with emphasis placed on the origin of slang words and their emergence. Slang is perceived as an important factor not only for mutual understanding among students but also for strengthening group identity, social adaptation, and language renewal. The study utilized sociolinguistic, comparative analysis, and contextual analysis methods. Empirical data were collected based on the analysis of the conversational practice of students from the Faculty of Pedagogy, Psychology, and Journalism at Osh State University. The results revealed that student slang plays a key role in meeting the communicative needs of youth and is an integral part of the mechanisms of linguistic and social adaptation. The article also presents the current trends of student slang, its place in society, and possible directions for future research. Moreover, this study contributes to a deeper understanding of linguistic changes in the student environment and the specifics of social connections among youth.

Негизги сөздөр: студенттик жаргон; социолект; арго; социалдык идентификация; тилдик динамика; маданий интеграция; жасалма тил.

Ключевые слова: студенческий жаргон; социолект; арго; социальная идентификация; языковая динамика; культурная интеграция; искусственный язык.

Keywords: student slang; sociolect; argo; social identification; linguistic dynamics; cultural integration; artificial language.

Киришүү. Тил – коомдун күзгүсү. Ар кандай социалдык топтор өзүнө гана таандык сөздөрдү, сүйлөө нормаларын жана тилдик өзгөчөлүктөрдү өнүктүрүүгө аракет жасайт. Студенттик чөйрө да өзгөчө тилдик мейкиндикти түзүп, алар да кебинде башкалардан өзгөчөлөнгөн сөздөрдү активдүү колдонушат. Алар тил илиминде студенттик жаргондор деген термин менен белгилүү. Студенттик жаргондор жаштардын күнүмдүк турмушунун ажырагыс бөлүгү болуп гана тим болбостон, алардын социалдык жана маданий идентификациясын калыптандыруучу маанилүү фактор катары да кызмат кылат.

Бул изилдөө студенттик жаргондордун өзгөчөлүктөрүн жана алардын тилдик,

социалдык функцияларын иликтөөгө багытталган.

Изилдөөнүн предмети – студенттик чөйрөдө колдонулган жаргондор.

Изилдөөнүн объектиси – Ош МУнун педагогика, психология жана журналистика институтунун студенттеринин сүйлөө ишмердүүлүгүндө кездешкен жаргон сөздөр.

Натыйжалар жана талкуу. Жаргон – бул белгилүү бир социалдык топтор колдонгон өзгөчө лексикалык система. Ал, негизинен, белгилүү бир топко мүчө болгон адамдар арасында коммуникацияны ишке ашырууда колдонулат. Жаргондун табиятында сөздү жашыруу, ошол топко тиешелүүлүктү туюнткан өзгөчөлүк жатат. Ошондуктан муну тил системасында жашаган жасалма тил

катары түшүнүү зарыл. Жаргондун колдонулушу коомдун социалдык түзүлүшүнө жана маданий өзгөрүүлөрүнө жараша динамикалуу мүнөзгө ээ болуп, ар кандай контексттерде ар башкача мааниге ээ болушу мүмкүн. Лингвистикалык көз караштан алганда, жаргон сөздөр стандарттуу тилден айырмаланып, көбүнчө эмоциялык боёкко ээ болуп, метафоралашуу, кыскартуу жана жаңы сөздөрдү жаратуу сыяктуу процесстерди өзүнө камтыйт.

Жаргон лексикасы социолингвистиканын негизги изилдөө объектилеринин бири болуп саналат. Анткени ал коомдун ичинде сөздүн кантип өзгөрүп, жаңы маанилерге ээ болорун көрсөтөт. Мисалы, студенттик чөйрөдө жаргон сөздөр окуу процессине, жашоо образына жана өз ара мамилелерге байланыштуу жаңы тилдик бирдиктерди түзүп, студенттик маданияттын ажырагыс бөлүгү болуп калыптанат. Андан сырткары, жаргон белгилүү бир жаш курактык же социалдык топко мүчөлүктү көрсөткөн маркер катары да кызмат кылат. “Жаштар көбүнчө өзүнүн коомдогу ээлеген ордуларынан, маданий жана социалдык ролдорунан күмөн санап, ишенбестикти сезишет. Бул өзүн айкын көрсөтүү жана идентификациялоо үчүн жаңы формаларды издөөгө алып келиши мүмкүн. Натыйжада полиидентивдүүлүк көрүнүшү пайда болот, анда жаштар өздөрүн ар кандай социалдык топторго таандыктыгын кабыл алышат [1:96].

Жаргондор учурда түрдүү терминдер менен аталып келе жатат: социолект, сленг, арго, профессионалдык жаргондор. Социалект термини – XX кылымдын экинчи жарымынан баштап социолингвистикада колдонула баштаган термин. Ал эми арго, жаргон сөздөрү - француз, сленг – англис тилинен кирген терминдер. Белгилүү бир кесиптин өкүлдөрү колдонгон жаргон сөздөр кээ бир орус тил илиминдеги эмгектерде **кесиптик жаргонизмдер** катары белгиленип келет [2:142]. Бул багытта атайын илимий изилдөөлөр да жазылган [3]. Маанилик жактан баары эле коомдогу социалдык топтун жасалма тилдерин туюнтат. Ар бир түрдүн негизги айырмасы алардын колдонулушу жана аудиториясы менен байланыштуу. Алсак, социолекттер белгилүү бир социалдык катмарда же чөйрөдө колдонулса, сленг көбүнчө жаштар арасында популярдуу. Арго жашыруун жана жабык топтордун тили болуп, кеңири коомго белгилүү эмес. Б.а., арго – бул кылмышкерлердин тили. Ал эми

профессионалдык жаргондор так илимдерде, кесиптик чөйрөдө жана академиялык сүйлөмдөрдө кеңири колдонулуп жүрөт.

Демек, жаргондордун жогорудагы түрлөрүнө таянсак, анда студенттердин жаргонун да социалект катары кароого туура келет. Бирок биз кыргыз тил илиминдеги изилдөөлөрдү эске алып, “жаргондор” терминин колдонууну туура көрдүк.

Студенттик жаргондор социалдык жана лингвистикалык аспектиери боюнча өзгөчө мүнөзгө ээ. Алардын негизги айырмачылыктары төмөнкүдөй:

Экспрессивдүүлүгү жогору. Студенттик жаргондор эмоцияны жеткирүүдө күчтүү рол ойнойт. Мисалы, бомба “сонун”, “эң жакшы” же жыгылып калуу, кулап калуу «экзамен, модулдан өтпөй калуу», уктатуу «алдоо», сабакты асып коюу «сабакка себепсиз барбоо», таюу «сабактан уруксатсыз кетип калуу», танка, домкрат «окууга өткөргөн адам» сыяктуу сөздөр айтылган нерсенин маанилүүлүгүн же күчтүүлүгүн баса белгилейт.

Кыска, нуска формалардын басымдуулугу. Студенттик жаргондор көбүнчө кыскартуу жолу менен пайда болот. Мисалы, зачетка “зачёттук китепче”, летник “жайкы сессияга калган студент”, пербаш “биринчи курс”, Мындай сөздөр студенттердин сүйлөшүүсүн тездетип, жөнөкөйлөштүрөт.

Чет тилдик элементтердин кириши. Глобалдашуу жана интернет маданияты студенттик жаргондорго чоң таасир тийгизет. Мисалы, краш “сулуу” (англ. crush – жактырган адам), гоу “баштадык”, “кеттик” (англ. Go сөзү – кыймылдоону, барууну билдирет), топ “мыкты, күчтүү” (англ. **Топ** – жогорку, эң мыкты, чоку): – Киного баралыбы? – Гоу. Булар топ болуп калышкан тура (сүйл.) Бул сөздөр англис тилинен кирип, студенттер арасында, негизинен, жаштардын кебинде арбын колдонулат.

Тамаша жана ирониялык маанилердин көп кездешүүсү – студенттик жаргондордун көпчүлүгү юмор жана тамаша аркылуу калыптанат. Ал сөздөр көбүнчө студенттик жашоонун кыйынчылыктарын жеңил кабыл алууга жардам берет. Мисалы, жакшылар “студенттер”, местныйлар “1-курстан башка жогорку курстун студенттери”. Ошондой эле, студенттердин күндөлүк турмушунда, окуу жараянында көп айтылбаса да, ар түрдүү оюн-зооктордо, кечелерде, студенттик КВНдерде колдонулган жаргондор бар. Буларда күлкүлүү эффекти жаратуу максатында маанилик,

кызматтык ж.б. жалпылыктардын, белгилердин негизинде чыгармалардын аталыштары, үзүндүлөрү, окуялар, таамай айтылыштар жаргондук мааниге өтөт. Мисалы: Адам болгум келет «сессиядан кийин», Ажал ордуна, Кош, Ала-Тоо, уулуң кетти майданга, Кылым карытар бир күн «экзамен», Эрте келген турналар «биринчи курстун студенттери», Жараланган жүрөк «экзаменден карызы бар студент», Каркыралар кайтканда «бүтүрүүчү курстун студенттери»...» ж.б. [4:102].

Белгилүү бир түшүнүк же көрүнүш ар кандай аймактардагы студенттик чөйрөлөрдө ар башкача аталышы мүмкүн. Алсак, Ысык-Көл университетинде «чыр жыргал» коңгуроо, «Али баба жана кырк каракчы» факультеттин деканы менен окутуучуларды, «тептирүү» тааныш окутуучу аркылуу баа алууну, «старчын» старостаны, «илимий кашар» аудиторияны, ал эми «көнүл жубатар» кураторду түшүндүрсө [5:212], бул сөздөр Ош мамлекеттик университетинде жаргон катары колдонулбайт.

Студенттик жаргондор коммуникациянын өзгөчө формасы катары бир катар маанилүү функцияларды аткарат. Алар студенттердин күнүмдүк байланыштарын жеңилдетип, социалдык идентификацияны бекемдөөгө, эмоциялык экспрессияны күчөтүүгө көмөк көрсөтөт [7]. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, жаргон сөздөр студенттер арасында гана түшүнүктүү болгон коддолгон маалымат катары да колдонулушу мүмкүн. Студенттик жаргондордун негизги функцияларын төмөнкүдөй бөлүп кароого болот:

1. Коммуникативдик функция – студенттердин ортосундагы сүйлөшүүнү жөнөкөйлөтүү жана тездетүү. Жаргон сөздөр көбүнчө расмий эмес, бейрасмий баарлашуу чөйрөсүндө колдонулат жана студенттик жашоонун өзгөчө мүнөзүн чагылдырат.

2. Экспрессивдик функция – эмоцияны күчөтүү жана тилдик боёк берүү. «Студенттик жаргондордун эң эле мүнөздүү белгилеринин бири күчтүү эмоционалдуулугу болуп эсептелет» [5:11]. Студенттер жаргондорду өздөрүнүн эмоциялык абалын күчөтүү жана билдирүүнүн таасирин арттыруу үчүн колдонушат.

3. Коддолгон функция – жабык маалыматты берүү. Кээ бир жаргон сөздөр студенттик топторго гана түшүнүктүү болуп, сырдуу мааниге ээ болушу мүмкүн. Алсак, студенттер кээ бир окутуучуларды өз атынан

атабай, алардын кебинде колдонулган сөздөрүнө жараша ат коюшуп, өздөрүнүн чөйрөсүндө гана урунушат: Мисалы, “эй кызым эй”, “майли го” (ушул сөздү көп колдонгон окутуучунун аты). Мындай сөздөр адатта университеттик жашоонун өзгөчө реалдуулуктарын чагылдырат жана алардын колдонулушу өтө тар чөйрө менен да чектелет.

Студенттик жаргондор убакыттын өтүшү менен колдонуудан чыгышы мүмкүн. Аны коомдук өзгөрүү, жаңылануу, муундардын алмашуусу сыяктуу факторлор менен түшүндүрүүгө болот. Мисалы, буга убагында студенттик жаргон катары колдонулган эл аралык баа «орто баа», кайырмак «жаман баа», куйрук «тапшыра албаган экзамен, зачет», пенсия «стипендия», согуш «сессия» деген сыяктуу жаргон сөздөр бүгүнкү күндө студенттик чөйрөдө колдонулбай калгандыгы далил.

Учурда студенттик жаргондордун өнүгүүсүнө таасир эткен факторлордун негизгилери төмөнкүлөр:

Социалдык тармактар жана интернет. Жаштардын көбү өз ара байланышта болуу үчүн социалдык медианы жана мессенжерлерди колдонушат. Бул жаңы жаргондордун жаралышын шарттайт.

Глобалдашуу жана англис тилинин таасири. Англис тилинин доминациясы студенттик жаргондорго да чоң таасир этет. Мисалы, краш (англ. crush – жактырган адам), тренд – (англ. trend – «багыт», «негизги агым», «өнүгүү тенденциясы»), гоу (англ. Go сөзү – кыймылдоону, барууну билдирет). Бул сөздөр жаштар арасында да кеңири колдонулат.

Жогоруда айтылган факторлор студенттик жаргондордун активдүү өнүгүшүн камсыздап, алардын тилдик жана социалдык маанисин арттырат [8]. Ушундай өзгөрүүлөр жаргондун өзгөчө бир динамикалык структурага ээ экенин көрсөтөт.

Студенттик жаргондор тематикалык жактан төмөнкүдөй бөлүнөт:

Тематикалык классификация:

Окуу процессине байланыштуу:

"Зач" (зачёт) – экзамен же тесттен ийгиликтүү өтүү.

"Акабиз" - чат gpt

Депрессия башталды – модул же сессия

Таю – сабактан качуу

Жакшылар – студенттер

Местный – 1-курстан жогорку курстун студенттери

Студенттик турмушка байланыштуу:

"Общага" (жатакана) – студенттер жашаган жатакана.

Экономикалык жагдайга байланыштуу:

“Голодный студент” – акчасыз студент

Жаргондор лексика-семантикалык жана синтаксистик ыкмалар аркылуу калыптанат.

1. Лексикалык-семантикалык ыкма. Бул топко адабий тилде колдонулган, тыбыштык жактан дал келген, бирок мааниси боюнча так же кескин айырмаланган сөздөр кирет. Мисалы, жакшылар деген сөздүн адабий тилдеги мааниси “Бир нерсенин оң маанидеги сапаты” болсо, жаргондо ал «студенттер» маанисин туюнтат.

2. Синтаксистик ыкма. Бул ыкмада адабий тилдеги эки же андан көп сөз айкалышып, жаңы маанини жаратып, белгилүү бир социалдык топтун тилине мүнөздүү болуп калат. Мисалы, тайып ийүү – «сабактан качуу», эрте келген турналар – «биринчи курс студенттери», караңгы үйдө каман күркүрөйт – «экзамен» дегенди билдирет.

Корутунду. Студенттик жаргондор жаштардын социалдык идентификациясын, тилдик динамикасын жана маданий интеграциясын калыптандырууда маанилүү роль ойнойт. Ошондой эле, жаргондор студенттик чөйрөдө коммуникацияны жеңилдетип, маалымат алмашууну ыкчамдатууга жардам берет. Демек, жаргондордун негизги өзгөчөлүгү — алардын колдонуу чөйрөсүнүн өтө чектелгендиги. Алар, негизинен, белгилүү бир социалдык топтордун ичинде гана түшүнүктүү болуп, ошол чөйрөдөгү коммуникация үчүн кызмат кылат. Эгерде сүйлөшүү расмий мүнөзгө өтсө же кеңири коомдук деңгээлде жүргүзүлсө, жаргон колдонгон адамдар жалпы кабыл алынган адабий тилге өтүүгө тийиштүү болот [6:35].

Колдонулган адабияттар

1. Апсаматова Э.Дж., Стемпковская Э.К. Жаштардын иденттүүлүк кризиси жана жашоонун маанисин издөө Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Жарчысы, 2024, №2 (118), 94-99-б. – URL: http://lib.knu.kg/files/2024/vknu_2_118_2024.pdf
2. Калинин А.В. Лексика русского языка. -3-е изд. – Москва: Изд-во Московского университета, 1978.
3. Смолина М.Н. Стилистически сниженная лексика современного польского языка: Автореф. дис. ... канд. филол.наук: 10.02.03. – Киев, 1990, 24 с. – URL: [C:\Users\User\Downloads\autoref-obektivatsiya-kharakteristiki-cheloveka-vo-frantsuzskoi-argoticheskoi-frazeologii \(1\).pdf](C:\Users\User\Downloads\autoref-obektivatsiya-kharakteristiki-cheloveka-vo-frantsuzskoi-argoticheskoi-frazeologii (1).pdf)
4. Гапарова Ч. Кыргыз тилиндеги сүйлөшүү кебинин лексикасы. – Ош: Вега, 2008, 144-б.
5. Крысин Л.П. Социальные жаргоны // Семья и школа, 2002, № 8, с. 34-35.
6. Мамытов Ж. Азыркы кыргыз тили: Фонетика жана лексикология. – Бишкек: «ЖЭКА» Лтд, 1999, 256-б. – URL: https://nbisu.moy.su/_ld/3/313_Mamytov_azyrkyk.pdf
7. Сулайманова Р.Т., Алымкулова Н.А. Заманбап мугалимди окуучулардын таанып-билүү активдүүлүгүн өнүктүрүүгө даярдоо // Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Жарчысы, 2024, No. 3(119), 38-45-б. – DOI 10.58649/1694-8033-2024-3(119)-38-45.
8. Сулайманова Р.Т., Бообаева Н.А. Жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди даярдоонун илимий-теориялык негиздери // Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Жарчысы, 2024, No. 3(119), 45-49-б. – DOI 10.58649/1694-8033-2024-3(119)-45-49.

Рецензент: к.п.н., доцент Мадумарова М.